

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	09.10.2019
Received / Makale Geliş	17.07.2019	Published / Yayınlanma	09.10.2019

KÜRESEL İŞSİZLİK KOŞULLARINDA ZENOFOBİ'NİN YORDANMASI¹ PREDICTING ZENOPHOBIA IN GLOBAL UNEMPLOYMENT CONDITIONS

Öğr. Gör. M. Şükrü FETTAHLIOĞLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Kahramanmaraş / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-2040-2771

Öğr. Gör. Tamara FETTAHLIOĞLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, İşletme Yönetimi Bölümü,
Kahramanmaraş / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-8017-2456

Öğr. Gör. Nur Banu ATEŞ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Pazarlama ve Reklamcılık
Bölümü, Kahramanmaraş / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-0683-9790

Öğr. Gör. Yasemin ÇELİK

Akdeniz Üniversitesi, Manavgat MYO, İşletme Yönetimi Bölümü, Antalya / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-1235-1428

Doktora Öğrencisi Gül ÇIKMAZ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-3973-2984

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1373>

Reference: Fettahlioğlu, M. Ş., Fettahlioğlu, T., Ateş, N. B., Çelik, Y. & Çıkmaz, G. (2019). Küresel İşsizlik Koşullarında Zenofobi'nin Yordanması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43): 2996-3014.

ÖZET

Bu çalışmanın genel amacı; küresel işsizlik ile son yıllarda artan göçmen nüfusu inceleyerek küresel işsizliğin ve göç kavramının Türkiye üzerindeki kısmi etkilerini ortaya çıkarmak ve bu olguların zenofobi üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Küresel kriz koşullarında ortaya çıkan işsizlik ve göçlerin sebep olduğu düşünülen ekonomik sorunlar zenofobi ile ilişkilendirilmiştir. Alan yazınında yapılan araştırmalara bağlı olarak çalışmanın kavramsal yapısı oluşturulmuştur. Uygulama kısmında anket veri analizi, bağlantısal ve betimsel modellerden yararlanılmıştır. Katılımcıların zenofobi düzeylerini ölçmek için Bozdağ ve Kocaturk (2017) tarafından geliştirilen Zenofobi Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın genel evrenini, Gaziantep'te 1 kamu ve 1 vakıf üniversitesinde öğrenime devam eden 54.000 öğrenci oluşturmaktadır. Tesadüfi örneklem seçim yöntemi ile 625 kişinin doldurduğu anket formu analize tabi tutulmuştur. Araştırma modelini; demografik özellikler, işsizlik ve zenofobi alt bileşenleri arasında anlamlı bir ilişki vardır ifadesi oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; nefret boyutunda, cinsiyet değişkenine göre kadınların erkeklere oranla, yaş değişkenine göre de 18 yaşında olanların diğerlerine göre nefret duygusu daha yüksektir. Korku boyutunda, fakülte değişkenine göre Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin diğerlerine oranla, barınma durumu değişkenine göre yurtdışı kalanların, diğerlerine göre korku boyutu daha yüksektir. Nefret ve aşığılama boyutlarında; ekonomik durum değişkenine göre geliri giderden fazla olanlar 2 boyutta da ön plandadır. Korku, nefret ve aşığılama boyutlarında nerede yetiştiği ile ilgili değişkene göre köyde yetişenler nefret boyutunda, büyükşehirde yetişenler ise korku ve aşığılama boyutunda ön plana çıkmaktadırlar. Ayrıca nefret ve korku boyutu arasında 0.404 kuvvetinde ve $p < 0.01$ düzeyinde, nefret boyutu ile aşığılama boyutu arasında ,473 kuvvet ve $p < 0.01$ düzeyinde, aşığılama boyutu ile korku boyutu arasında ,493 kuvvet ve $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Anahtar Kelime: Küresel kriz, Nefret, Zenofobi, Mülteci, İşsizlik.

¹ Bu makale 6-8 Eylül 2019 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenen I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar ve Araştırmalar Kongresi'nde özet olarak sunulmuştur.

ABSTRACT

The general purpose of this study is to find out the partial impacts of the effects of the global unemployment and the increase of the immigrant population on Turkey by examining them and the effects of these cases on xenophobia. Unemployment emerging during global crisis conditions and economic problems thought to be caused by migration have been associated with xenophobia. The conceptual structure of the study was on the researches in this literature. Survey data analysis, relational and descriptive models were used at the application part. Xenophobia Scale which had been developed by Bozdağ and Kocatürk (2017) was used in order to measure the level of xenophobia of the participants.

54,000 students attending at one public university and one private university in Gaziantep constitute the general population of the research. 625 questionnaires that were filled by using random sampling method were analyzed. There is a significant relationship in between sub-components of demographic characteristics, unemployment and xenophobia in the research.

When we look at the hate dimension of the results of the research, according to the gender variable, women have higher sense of hate than men and according to the age variable those who are above 18 years old have higher level of hate than others. In addition, When we look at the fear dimension, according to the faculty variable, the students of the Faculty of Engineering have higher fear levels than the others and according to the housing status variable dormitory students have higher level of fear than others. In the dimensions of hate and humiliation; according to the variable of economic situation, students who have more income than their expenditures are in the foreground in both dimensions. In the dimensions of fear, hate and humiliation; according to the variable about where they were grown up, the students who were grown up in the villages are in the foreground in hate dimension and those who were grown up in the metropolitan areas are in the foreground in fear and humiliation dimensions. Moreover, there is a significant relationship between hate dimension and fear dimension at ,404 force and $p < 0.01$ level, between hatredimension and humiliation dimension ,473 force and $p < 0.01$ level, between humiliation dimension and feardimension ,493 force and $p < 0.01$ level.

KeyWords: Global crisis, Hate, Xenophobia, Refugee, Unemployment

1. GİRİŞ

Artık neredeyse sembolik hale gelmiş ülke sınırların ortadan kalktığı yeni küresel dünya üzerinde son yıllarda etkisini çok ağır biçimde gösteren küresel işsizlik ve gittikçe artan göç hareketlerinin Türkiye üzerinde de ekonomik, kültürel ve sosyal sonuçları açık biçimde görülür hale gelmeye başlamıştır. Aslında göç kavramını küresellik yani tercih boyutu ile değil, bir zorunluluk olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Tarihsel geçmiş ve coğrafi yapı konumu nedeniyle Türkiye, özellikle düzensiz göçten nasibini oldukça fazla almış ve büyük bir yükün altına girmiştir. Türkiye’de yapılan göç ve sonuçları ile ilgili çalışmalar daha çok göçün nitelik ve hacmini ortaya koyma noktasında ele alınmış, yerinde bir tabir ile ev sahibi ve misafir ilişkisi boyutunda yada son zamanlarda artan daha marjinal söylem olan biz ve ötekiler boyutuyla çok fazla ele alınmamıştır. İki eksen açısından bakıldığında; bir tarafta küresel krizlerin doğurduğu ekonomik olumsuzluklarla baş etmeye çalışan ve açık kapı politikasında yalnızlığa itilmiş olan Türkiye ve içerisinde yaşayan halk, diğer tarafta her şeyini geride bırakarak göçe zorlanmış, yurtlarından edilmiş mülteciler. Mültecilerin göç esnasında ve gittikleri yerde karşılaştıkları zorluklar, göç ettikleri yerlerde karşılanma biçimleri ve sosyo-kültürel farklılıklarla uyum zorlukları, göçün beraberinde getirdiği tedirginlik ve dışlanma korkusu, ev sahibi konumundaki Türkiye’nin ekonomik kriz ve göç dalgası ile artan sağlık, güvenlik, ekonomik ve sosyal sorunları ile birleşince ortaya ötekileştirme, nefret, korku ve yabancı düşmanlığı gibi kadim tarihinde neredeyse hiç görülmemeyen kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yapılan araştırma ile bu tutumların belirlenmesi ve karşılıklı olumlu etkileşimin artması yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçevede öncelikle; küresel işsizlik ve boyutları, ülkemizde istihdam, işsizlik ve genel özellikleri, mülteci sorunları, göç sonucu ortaya çıkabilecek nefret, ötekileştirme ve xenofobi gibi kavramlar incelenmiştir.

2.1. Küreselleşme

Yaşadığımız yeni global dünya düzeninde geçerli dinamik olan küreselleşme; uzak ile yakın arasındaki farklılığı göz ardı ederek, yeni teknolojilerin sağladığı imkânlar ile ülke ve bireylerin birbirine yakınlaşmaları, daha yoğun bir etkileşim içerisine girmeleri ve birbirleri ile ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal etkileşim içerisinde bulunmaları, evrenselleşmenin yerini aldığı kutuplaşma ve ayrıştırmanın bir nevi yok olarak, oluşmuş bilgi ve birikimlerin ulusal sınırlar dışında paylaşılması süreci olarak tanımlanabilir.

Küreselleşmeyi; ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal temelleri göz ardı ederek sadece ekonomik temellere dayandırmak, kavramın anlaşılmasını zorlaştıracaktır. Buna rağmen küreselleşme; araştırmacılar tarafından “tek küresel piyasa yaratma mantığına dayanan, evrensel bir iktisadi yeniden

örgütlenme hareketinin genel adı” (Yüceol, 2005: 495), “iç ve dış ticaret sınırlarını delen ve milli devletlere farklı bir vazife yükleyen ulus-aşırı bir dünya iktisadi sitemi” (Habermas, 2002:64), şeklinde ekonomik temellere dayandırılmakta ve iktisadi küreselleşme ile açıklamaktadır.

2.2. Küresel Ekonomi, Kriz ve Etkileri

Küreselleşme; gelişmiş birçok ülkede ekonomik büyümeyi sağlayabilmiştir ancak iş yaratmak ve işsizliği çözmek konusunda tam anlamıyla yarar sağlayamamıştır. Bu durum da gelişmiş ülkelerin en önemli çıkmazı haline almış ve çözüm arama yollarını aramaya zorlamıştır. Çünkü bütünleşmiş ulusal ekonomiler nedeni ile artık bir ülkede meydana gelen krizler, tüm dünya ülke ekonomilerine de etki eder hale gelmiştir. Ayrıca yeni ekonomik dünya düzeninde üretimin yeniden yapılanması süreci; sermaye birikimi için uygun ve olumlu olmasına rağmen, işçi sınıfı açısından olumlu sonuçlar doğurmamış ve yeni sosyal sorunların artmasına (Ercan,1995;690-691), tüm dünya ülkelerinin büyüme oranlarının, sanayi üretimi, ticaret hacmi ve sabit yatırım harcamalarının düşmesine de sebep olmuştur (Narin & Marşap, 2010:6).

Dünya ilk ekonomik kriz; 1929 yılında ortaya çıkmış, en çok gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini etkileyen ve faturanın bu ülkelere kesilerek ödetildiği krizler, günümüze kadar da birçok defa yaşanmıştır.. Küresel ekonomik krizin dünya ekonomisi üzerindeki en önemli etkileri; üretimde ve ihracat-ithalat düşüşlerinden kaynaklanan dünya ticaret hacmindeki daralmalar ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki enflasyon oranının yükselmesi (Yıldırım, 2010:54) olmuştur.

Yeni ekonomik düzen; dünya ülkelerine bir yandan ekonomik büyüme fırsat ve avantajları sunarken diğer taraftan sosyal ve siyasal açılardan olumsuz sonuçların doğmasına neden olmuştur. Hemen her ülkede ulusal veya yerel boyutta eşitsizlik, güvensizlik, dışlanmışlık ve özellikle de yoksulluk sorunlarını doğurarak durumu küresel boyuta taşımıştır (Sapançalı, 2001:136). Küresel boyut ve ölçekteki ekonomik krizler; ortaya çıktığı ülkelerdeki yatırımları etkileyerek finansal sektörleri çökertmiş, işçi çıkarma ve az istihdam politikaları ile işsizliği tetiklemiş ve vasıfsız işgücünü oluşturan bireyler arasında işsizlik, yoksulluk, ötekileştirme ve ayrıştırmanın artışına sebep olmuş (Yılmaz & Çetin, 2007:20), ticaret ve üretimin küreselleşmesi ile yaşanan krizlerin faturası tüm dünya çalışanlarına çıkarılmıştır (Tuna,1997:54).

2.3. Ekonomik Kriz ve Türkiye

Türkiye ekonomisi ilk yıllarından bugüne kadar değişik özellik ve boyutlarda krizlerle karşı karşıya gelmiştir. Bunun sebebi olarak ekonominin iyi yönetilememesini göstermek mümkündür ancak ülke ekonomi politika ve işleyişinin global ekonomik sisteme entegre olması nedeni ile küresel krizleri ve etkilerini dikkate almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Küresel kriz Türkiye ekonomisini genel olarak; “dış talepte daralma, iç ve dış kredi kaynaklarında azalış, yabancı portföy yatırımlarında düşüş, yatırımcı ve tüketici güvenindeki azalışa bağlı olarak iç talep azalışı” şeklinde dört kanaldan etkilemiştir (Altınok, Çelik & Aktürk, 2011:190). Küresel krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki ilk etkisi finansal piyasalarda görülmüştür (Yıldırım, 2010:54).

Türkiye; krizlerin üç tanesinde ekonomiyi normalleştirmek için istikrar programları uygulamış fakat programlarının gerekli beklentiyi karşılayamaması, kalıcı ve bütün olarak uygulanamaması gibi nedenler ile başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Eğilmez & Kumcu, 2001: 89). 2001 krizinden sonra ise; 2008-2009 küresel finansal krize kadar, yapısal dönüşüm ve yüksek büyüme dönemine girmiştir (Narin & Marşap, 2010:10).

Dünya genelinde ekonomik faaliyetlerin daralması, talepteki düşüş Türkiye'nin de üretim yapısını etkilemiştir. Bu ekonomik daralmaya bağlı olarak da bazı kuruluşlar işçi çıkarma yoluna gitmişlerdir (Altuntepe, 2009: 142). Küresel ekonomik krizler sebebi her dönem karşısına çıkan yüksek ve süreklilik kazanmış işsizlik sorunu Türkiye'nin kaynaklarının etkin dağılımını olumsuz yönde etkilemiştir (Ekin, 2000:129). İstihdam ve işsizlik sorununun boyutunu artıran nedenlere bakıldığında; hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçler, olumsuz politik manevralar, (Gediz ve Yalçınkaya, 2000:180), kamu ve özel sektördeki yetersiz yatırım ve kullanım oranları, hızlı teknolojik değişimler (Özdemir, Ersöz & Sarioglu, 2006:92) gibi yapısal ve konjonktürel nedenlerin etkin olduğu görülmektedir (Yılmaz Eser & Terzi, 2008:231). Yapısal işsizlik boyutu; nüfus artışı ve köyden kente göçle tarım sektörünün yerini doğrudan hizmetler sektörünü alması, bu geçiş sürecinde işgücü vasıflarının hizmet sektörüne adapte edilememesi (Güney,

2010:249) ile ilişkilendirilebilir. İstihdama etki eden boyutunda ise üretim ölçeğinin küçülmesi sonucu sürekli istihdamın yerini geçici işçi alımlarına bırakarak istihdamın daralmasına sebep olduğu (Tuna,1997:53) söylenebilir.

Genel işsizlik sorunu, ülkemiz gibi genç nüfusa sahip ülkelerde “genç işsizlik” kavramını ortaya çıkarmıştır. Geleneksel işsizlik kavramında; sonuçsal, geçici ve yapısal olmak üzere üç boyut vardır ve genel yaş grupları açısından çoğunlukla yapısal işsizlik temel bir faktör olmazken sonuçsal ve geçici işsizlik tipleri etkin faktör olarak karşımıza çıkar. Genç yaş grubu için ise üç faktör de önem arz eder ve bu nedenle sınıflandırılması daha zordur (Watcher, 1980: 37). Genç işsizliği; ülkelerin geleceğini olumsuz yönde etkileyen ve çözülmesi zaruri olan bir sorun olarak dikkate alınması gereken bir durumdur. Türkiye'nin konumu ise diğer ülkelere göre daha farklıdır. Çünkü Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde hazırlanan ve 2008 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre; “Türkiye; gençliğe yönelik politikaların kapsam ve sonuçlarını, çağdaş dünyanın ihtiyaçları ile orantılı tutamamış ve “demografik fırsat penceresi”nin sunmuş olduğu fırsatların önemli bir bölümünü kaçırmıştır. Ancak, Türkiye'nin hala güçlü potansiyellerinin varlığı ve “fırsat penceresi”nin 2040 yılına kadar açık olacağı masaya yatırıldığında; Türkiye'nin önünde, bugünün genç kuşağını 2023 yılı ve ötesine hazırlayabilmek adına 15 yıllık bir demografik fırsat penceresinin de var olduğu ifade edilmektedir. Yani; 2023'e ulaşıldığında, Türkiye nüfusunun yaklaşık %70'i çalışma çağına olacak ve azalan bir hızla da olsa, ülkenin çalışma çağındaki nüfusu 2040 yılına kadar artmaya devam edecektir (UNDP, 2008: 2-3).

Ekonomik kalkınmada genç işgücünün önemli bir etken olduğuna vurgu yapmanın yanında, genç işsizliğinin sosyal sonuçlarının, ekonomik sonuçlarından çok daha önemli olduğuna vurgu yapan Erdayı (2009:135); gençlerin üretici potansiyellerinden yararlanılmaması, cesaretlerinin kırılma noktasına gelmesi ve yoksulluk ile eğitim sistemindeki bozuklukların harmanlanması ile umutsuzluk, korku, güvensizlik, sosyal dışlanma gibi sorunsalların, gençlerin suça bulaşma oranlarını ve toplumsal huzursuzlukların artışına sebep olacağını ifade etmiştir. Diğer taraftan kronik işsizliğin, ailelerin parçalanması, alkol bağımlılığı, suç ve şiddet olayları arasında da doğrusal bir ilişki olduğu ispatlanmıştır (Akt: Özsağır, 2012:282).

2.4. Göç İle İlgili Tanımlar

Göç, düzensiz göç, geçici barınma merkezi, geçici koruma kavramları T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından şu şekilde tanımlanmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017:20):

Göç: *Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı,*

Düzensiz Göç: *Yabancıların yasa dışı yollarla bir ülkeye girişini, ülkede kalışını, ülkeden çıkışını veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamasını,*

Düzensiz Göçmen: *Yasa dışı yollarla Türkiye'ye giren, Türkiye'de kalan ve Türkiye'den çıkan veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmayan kişiyi,*

Geçici Koruma: *Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma.*

Mülteci: *Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.*

Diğer tanımlara baktığımızda ise;

Sığınmacı; *Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi (IOM, 2009:74).*

Göçmen; *Ekonomik sebeplerden ötürü daha iyi yaşam koşulları elde edebilmek için ülkesini kendi rızasıyla terk eden kişi (Başak, 2011:21)*

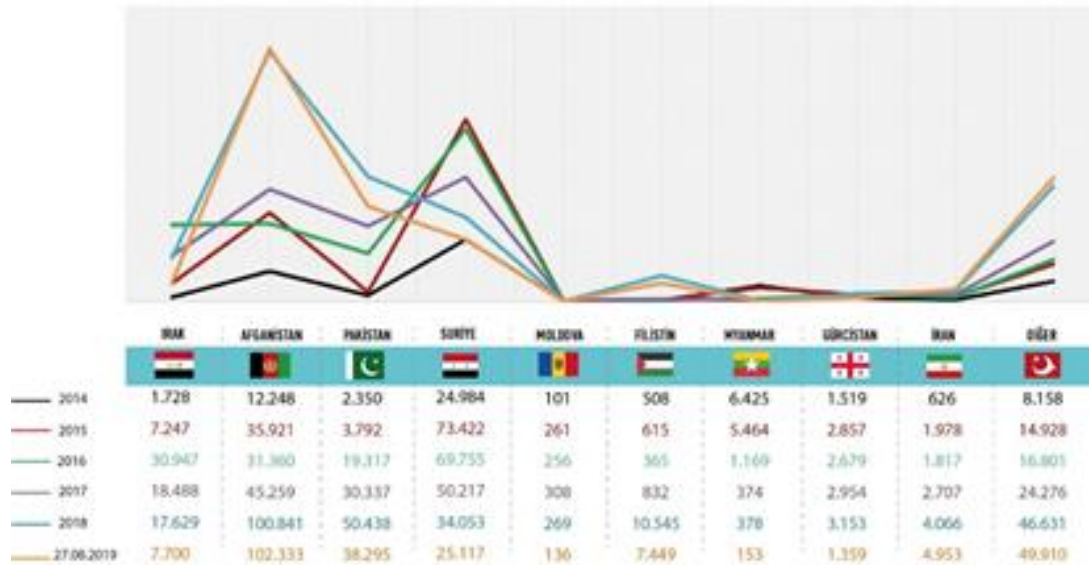
olarak tanımlanmaktadır.

2.5. Türkiye Yönelen Göçmen ve Sığınmacılar

Dünyada göç eden ve sığınma arayan insan sayısında büyük oranda çatışma ve şiddet olaylarının artmasına bağlı olarak artışlar görülmektedir. İnsanlık tarihin en vahim göç ve mülteci krizine şahit olmaktadır. Türkiye de bu durumdan olumsuz etkilenmekte ve kendisine yönelen göçmen ve sığınmacı sayısı da devamlı artmaktadır. Bunun en büyük sebebi Türkiye'nin geçiş bölgesinde yer alması ve Irak, Suriye gibi komşu ülkelerde çıkan karışıklıklar gösterilmektedir. Yaşamın sürdürülemez kılındığı durumlarda göçmenlerin yakın komşu ülkelere gitme tercihleri, ilk davranışsal tepki ve sığınma refleksi olarak görülür (Tunç, 2015: 32).

Bugün; dünyanın mülteci nüfusu açısından en yüksek oran Türkiye'dir ve bu büyük göçün artışı Avrupa ülkelerinin kısıtlayıcı göç politikaları ve sıkı sınır denetimi etkili olmuştur (Gökbayrak & Erdoğan, 2010: 92). Ayrıca Rusya, Katar, Sudi Arabistan gibi zengin ve güçlü ülkeler Suriyelilere kapılarını tamamen kapatmış durumdadırlar (Görendağ, 2015:20). Suriyelilerin %95'i Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'a sığınmışlardır (Çoban, 2018:200).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 verilerine göre 2005 yılında yakalanan düzensiz göçmen sayısı 27.428 iken 2019 (Ağustos Ayına kadar) yılında 237.405'e çıkmıştır. Uyrak dağılımına baktığımızda ise durum Şekil 1'de görüldüğü gibidir.

Şekil 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı

Kaynak: URL-3

Yine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 (*27.08.2019) verilerine göre ikamet izni ile ülkemizde bulunan yabancılar 1.065.446 kişi, 2018 yılında ikamet izni ile ülkemizde bulunan yabancılar arasında 104.444 kişi Irak, 99.643 kişi Suriye, 67.522 kişi Türkmenistan ve 65.027 kişi Azerbaycan şeklinde devam etmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ise 2015'te 2.503.549 kişiye, 28.08.2019 tarihi itibarıyla 3.657.694 kişiye çıkmıştır (URL-3).

Türkiye'de İskân Kanunu ile göçmenlere yönelik ilk düzenleme 1934'te yapılmıştır. 1951'de ise Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Türkiye'ye Avrupa'dan gelenlerin yasal statüsü düzenlenmiştir. Ek Protokol'ün 1967 tarihinde düzenlenmesi ile Avrupa ülkelerinden gelenlere

mülteci, Avrupa dışından gelenlere ise geçici sığınabilme hakkı ve şartlı mülteci statüsü verilmiştir. Yani, uzun süre ülkemizde kalan Suriyelilere mülteci ya da göçmen statüsü vermemiş ve 2014'te statü belirsizliğini ortadan kaldırmak adına Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de sıkışıp kalmalarına sebep olan geçici koruma altında olanların bireysel olarak uluslararası koruma talebinde bulunamayacakları şartı ile Geçici Koruma Yönetmeliği'ni çıkartmıştır (Şahankaya Adar, 2018: 17-18).

Mültecilerin yaşam tarz ve kültürlerinin, dil ve sosyo-kültürel durumlarının göç ettikleri toplumlardan farklılıkları göz önüne alındığında bu durumun göç ettikleri toplumlarda bir takım sıkıntı ve farklı düşünce olgularını ortaya çıkaracağını söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır. Kadim misafirperverlik çerçevesinde Suriyeli mülteciler, çok uzun sürmeyecek iç savaşın sonunda ülkelerine geri dönecek geçici misafirler (Karaca, 2015: 36) ve din kardeşliği yaklaşımı ile ele alınsa da savaşın uzaması ile uzun soluklu hale gelen misafirlik, toplumda bir takım rahatsızlıklara sebep olmaya başlamıştır. Bu bağlamda; mültecilerin sosyal hizmetler kapsamında fazladan yük getirdiği, suç işlemeye meyilli görüldükleri, ülkelerinde bulunan hastalıkları beraberlerinde getirmiş olabilecekleri (Tunç, 2015:38), güvenliklerini sağlamak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için harcama maliyetlerinin ülke ekonomisine olumsuz etkiler doğuracağı (Nurdoğan, Dur & Öztürk, 2017: 228-229, Yılmaz 2008: 27) gibi görüşler ortaya atılmaktadır.

Ayrıca Suriyeli mültecilerin kalış sürelerinin uzaması, gittikçe artan sayısal yığılmalar, sağlık alanında ortaya çıkan aksaklıklar (Erdoğan, 2015: 117), firmalar arasında haksız rekabete neden olan kaçak ucuz işgücü olarak çalıştırılmaları, göç alan illerde yevmiye düşüşü, düşük ücretle çalışma talepleri (Yonca, 2014:38), büyük bir kısmının eğitim düzeyinin düşük olması (Özpinar, Çilingir Satır & Taşöz Düşündere, 2016: 4) gibi etkenler yabancı düşmanlığı, dışlanma ve ötekileştirme kavramlarını doğurmuştur. Kaypak & Bimay (2016:96)'ın yaptığı çalışma değerlendirildiğinde; genellikle toplumun sosyo-kültürel etkileşimde daha olumlu tutumda olmasına rağmen, boyut ekonomi ile ilgili özellikle de sınırlı kaynakların kullanımı olduğunda olumsuz tutumlarda artış olduğu, toplumsal kabul düzeylerinin de zaman ve bölge ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2.6. Ayrımcılık, Zenofobi, Nefret ve Sebepleri

Araştırmamızın ana amacını oluşturan işsizlik ve göçmen olgusunun birbiri ile ilişkilendirilmesi bu bağlamda önem arz etmektedir. Çünkü yaşanan küresel krizler ve ülke ekonomisindeki değişimler ve buna bağlı yaşam kalitesi durumları; hem Türkiye'de yaşayan vatandaşlar hem de sığınmacılar açısından bireysel, sosyal ve kültürel anlamda ayrımcılık, dışla(n)ma, ön yargı, nefret, damgala(n)ma, korku, etnosentrizm, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm gibi ötekileştirici kavramları beraberinde getirmektedir.

Göçmenlerle ilgili yapılan çalışmalarda, göçmenler için sıkıntı yaratan ve sıkça çalışılan değişkenlerden biri olan ayrımcılık (Berry, 2006: 48); basmakalıp düşünceler sebebiyle bir kişi ya da gruba atfedilerek adil olmayan ve olumsuz şekilde davranılmasına neden olan (Aronson & Wilson, 1997) gruplar arası çatışma ortamı veya tehdit algısının yüksek olduğu durumlarda da daha çok görülen (Hortaçsu, 2007) bir kavramdır. Toplumsal Baskınlık Kuramı'na göre baskın grup kendisinin sürekli üst, diğerlerinin alt grup olma söylemi ve onları dışlayarak hakların gasp edilmesi eylem ve eğilimi içerisindedir. Ayrımcılığın kategorileştirdiği biz ve onlar kavramları baskın hale gelerek insanlar arası gruplaşmalara sebebiyet verir. Özellikle ırkçılığın etken kavramı olan damgalama önyargılarla birleşerek, kendi ırkından olmayan herkesi aşağı ırk olarak kabul ederek ayrımcılığa sebep olur. Önyargı; kişi veya gruplara karşı bireyin zihninde eğitim, kültürel altyapı ve aile yapısı gibi faktörlere bağlı olarak oluşturduğu ve doğruluğunu analiz etmeden kabullendiği düşüncelerdir. Çeşitli gruplara karşı geliştirilmiş önyargılar; o gruplara karşı bir fobiyi de beraberinde getirecektir (akt. Alkan, Erdem & Çelik, 2016: 368-370).

“Bir kişinin yabancı olarak algıladığı diğer kişi ya da gruplardan korkması, uzak durmasını tanımlayan oldukça muğlak psikolojik bir kavram” (Vorster,2002: 301) şeklinde tanımlanan yabancı düşmanlığı, popülist açılımlarla yaratılan düşünce ve önyargılar (akt: Yılmaz 2008: 26) ile ırkçılık boyutunda infraracism, split racism, total racism, political racism (Rattansi & Westwood, 1997: 224- 226) olarak adlandırılır. Kısaca yabancı düşmanlığı, kendisi gibi olmayan, bilinmeyene yönelik korku ve tedirginliği içeren ön yargılar (Gezen, 2010: 38) olarak tanımlanabilir. Kültürel özdeşlik sınırları dışında tutulanlara karşı ayrımcılığın artışı güvensizlik, korku ve nefreti ırkçılık boyutuna taşıyabilmektedir.

Nefret söyleminin, ötekine karşı tahammülsüzlük ve hoşgörüsüzlük duygusunun yoğunluğuna bağlı öfke ve kin boyutuna dönüştüğü (İnceoğlu & Çoban, 2014: 66) belirtilmektedir.

Literatürde nefret söylemi ile korku arasındaki ilişkisi bazen göz ardı edilmiş olsa da zenofobi kavramıyla tekrar farkındalık yaratmaya başlamıştır. Zenofobi; ön yargılar sonucu oluşup, mağdur bireylere karşı ayrımcılığı tetikleyen bir ayrımcılık kaynağı (akt. Alkan vd, 2016: 371) olarak, yabancı ve öteki olana karşı korku ve nefret ilişkisini ortaya koyması bakımından önemli bir kavramdır. Medyada ise nefreti söyleme çeviren bir ideolojik aygıtı dönüşerek zenofobiyi körüklemektedir (Yanık, 2017: 372).

Yanık'ın (2017) araştırmasına göre medyadaki nefret söylemlerine genel anlamda baktığımızda; nefret söylemlerinin Türkiye'de özellikle 2014 yılından itibaren yükselmeye başladığı, yabancı düşmanlığının resmi kurumlarca reddedilmesine rağmen asparagas haberlerle geniş kitlelere ulaştığı ve bunun da daha çok "Suriyeliler" üzerinden sergilendiği yorumu yapılmaktadır. Bunun sebepleri arasında "Suriyelilere Maaş", "Sınavsız Üniversite Hakkı" ve "Suriyelilere Oy İçin T.C. Vatandaşlığı Veriliyor" başlıkları gösterilmiştir (372-373). "Suriyeli mültecilere yönelik fiili saldırıların, yazılı basın ve internet medyasındaki düşmanca yorumlarda ve siyasi demeç ve propaganda faaliyetlerinde açıkça ortaya çıktığı" da Saraçoğlu & Belanger'ın (2018:48) çalışmalarında ifade edilmektedirler.

Özdemir de (2017) yapmış olduğu çalışmada aynı durumlara dikkat çekerek; Suriyeli mültecilerin toplumda dışlanmasının toplumun dilinde olumsuz kanaatlerin dolaşımını sağlayan duyular ve bunların yanında damgalayıcı stereotipler olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Kirişçi'den aktararak "Türk erkeklerinin Suriyeli bayanları kuma olarak aldığı, dolayısıyla bu durumun birçok ailenin dağılmasına yol açtığı söylentilerinin sıklıkla dile getirildiğini", Suriyeli mültecilerin dilencilik yapmalarının da gerek Türk toplumda gerek Suriyelilerde rahatsızlık oluşturduğunu ifade etmiştir (2017: 125).

Saraçoğlu & Belanger (2018:49); bunlara ek olarak Suriyeli karşıtlığına çeşitli biçimlerde eşlik eden "mekân kaybı kaygısının" izlerini araştırmış; Suriyeli mültecilerin gelmesiyle çeşitli ölçeklerde mekânın (kent mekânı, mahalle mekânı, iş yeri mekânının) "bozulmaya" yüz tuttuğu ya da bozulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı, bunlara yönelik aidiyet hissinin zayıfladığı ve sahip olunan mekânın başka ellere geçtiğine dair hissiyatın varlığından söz etmektedir.

Buraya kadar olan kısımda mülteciler ile beraber yaşamak zorunda olan vatandaşların algı düzeyleri ve medyanın durumu incelenmiş, bundan sonraki kısımda ise Suriyeli mülteciler açısından duruma dikkat çekilmiştir. Aşağıdaki sebep-durum ilişkisi incelendiğinde karşımızda, bir savaş ve kaos ortamından kaçan ancak geldikleri yerde kendilerini yaşam, çalışma, sosyal ilişkiler ve toplumsal kabul görme gibi yeni bir yaşam mücadelesi içerisinde bulan Suriyeli mültecileri göreceğiz.

Reyneri'nin (1998) tanımladığı gibi "bir insanın temel yaşamını sürdürmesi için gerekli olanaklarından mahrum ve insanlık onuruna aykırı koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan çaresiz insanlar" (1998: s.318) olarak karşımıza çıkan mültecilerin karşılaşabileceği en büyük zorluk; racism (ırkçılık) ve şiddetle karşı karşıya bulunma riskidir. Bunun yanında iş bulabilen göçmenlerin geçici, düşük ücretli ve kayıt dışı çalışması, iş güvencesi ve diploma denkliği olmaması, (Şahankaya Adar, 2018: 25) düşük vasıflı işlerde istihdam ve çocuk işçiliği (ILO, 2016), dinsel, cinsel ve etnik dışlama (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016: 24), ücretlerin ödenmemesi (Akdeniz, 2014) ve kamplarda doğan bebeklerin 'vatansız' konumları (Dinçer vd, 2013: 22) olarak sıralanabilir. Özellikle kendilerini ifade etme ve etkileşim konusundaki zorluk, hiç şüphesiz eğitime olan Suriyeli öğrencilerde dil sorunu olarak karşılırlarına çıkmaktadır (Uzun & Bütün, 2016).

Tüm bunlar göz önüne alındığında mültecilerin yaşamlarını sürdürmede en çok düzenli ve kayıtlı bir işe ihtiyaç duydukları, barınma, güvenlik, sağlık, beslenme, eğitim ve sosyal dışlanma gibi birçok sorunla karşı karşıya olduklarını ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2017:78-119).

AFAD'ın 08 Ağustos 2017'de yayınladığı Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması Raporuna göre çalışmaya dâhil olan Suriyelilerin; % 80'inin güvenlik/hayati tehlike nedeniyle ülkesinden ayrılmış olduğu, % 54'ünün ulaşım kolaylığı nedeniyle % 27'sinin de Türkiye'ye güvendiği için Türkiye'yi tercih ettiği görülmektedir. % 83'ünün Suriye'de iken aylık gelirlerinin 75 dolardan daha az olduğu, % 16'sının Suriye'ye dönmeyi düşünmediğini, % 33'ünün kendilerini topluma ait hissetmediklerini, % 66'sının da Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden faydalandığı ifade edilmiştir. Sağlık hizmetlerinden memnuniyet

oranı % 83 düzeyindedir. Türkiye'ye giriş biçimlerinin; % 16,6'sı Pasaportla, % 55,7'i resmi olmayan bir sınır geçiş noktasından, 27,7'sinin de resmi sınır geçiş noktasından (pasaportsuz) olduğu, 6 yaş ve üzeri kişilerde eğitim durumlarının % 23,0 okuryazar değil, % 14,5 okuryazar, % 26,0 ilköğretim, %15,8 ortaokul % 12,4 lise, % 8,4'de üniversite ve üzeri olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarından yardım alma durumuna baktığımızda; %36,10 Evet, % 63,90 Hayır, herhangi bir devlet kurumundan aynı / nakdi yardım alma durumlarının da % 29,1 Evet, % 70,9 Hayır olduğu görülmektedir. Kamp dışı ikamet edenlerden % 62,4'ü ev/ apartman dairesi, % 31,5'i harabe bina, % 4,0'ü de kamu binalarında kalmaktadır (URL-4).

Doğan & Karakuyu'nun (2016) Arap, Türkmen ve Kürt kökenli Suriyeli göçmenler üzerinde yaptığı araştırmada; Türkiye'de çalışıyorsanız mesleğiniz nedir?" sorusuna % 35'inin seyyar satıcı, % 28'inin işçi, % 19'unun işsiz, % 11'inin hizmet sektöründe çalıştığını ve % 3'ünün de esnaflık yaptığı, "Beyoğlu'nda ırkçılık yaşadınız mı?" sorusuna Arapların % 77,6'sı, Türkmenlerin % 75,1'i ve Kürtlerin % 59,6'sı ırkçılık yaşadıkları, "Çocuklarınızı okula gönderiyor musunuz?" sorusuna Türkmen ailelerin % 85,5'i. Arap ailelerin % 38,1'i, Kürt ailelerinde de % 77,3'ü hayır cevabını vermiştir (2016:319-326)

Sandal ve arkadaşlarının (2016) Gaziantep ilinde kamplarda ve kamp dışında yaşayan kayıtlı Suriyelilerin kaldıkları konut tipleri ile ilgili araştırmada ise Suriyelilerin büyük bir kısmının Gecekondu tipi konutlarda yaşadığı görülmektedir (2016: 474). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 3.657.694 Suriyeli göçmenin 3.594.110'u geçici barınma merkezleri dışında, 63.584'ü de geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır (URL-3). Mülteciler Derneği'nin 5 Eylül 2019 tarihli haberine göre, Suriyelilerin yalnızca %1,73'ünün kamplarda yaşadığı, geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısının da 63 bin 434 kişi olduğu görülmektedir. Bu sayının Ağustos 2019'da 64 bin 333 kişi, 2019'un başında 143 bin 558 kişi, 2018'in başında ise 228 bin 251 kişi olduğu, bu verilere göre kamplarda yaşayan Suriyeli sayısının 2019'un ilk 9 ayı içerisinde 80 bin 124 kişi azaldığı ifade edilmiştir (URL-2).

Tüm bunlar dikkate alındığında; aslında Suriyeli mültecilerin aslında zor şartlarda yaşam mücadelesi verdikleri, %85'nin çalışarak ücret elde ettikleri, genel kanının aksine çoğunluğu bir kurum tarafından verilen aynı veya nakdi destek ile geçinmedikleri (Çoban, 2018:202) görülmektedir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın genel amacı, küresel kriz koşullarında ortaya çıkan işsizlik, göçlerin neden olduğu düşünülen ekonomik sorunların xenofobi ile ilişkisinin olup olmadığını, etki veya ilişkisi varsa ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Alan yazınında yapılan araştırmalara bağlı olarak çalışmamızın kavramsal yapısı oluşturulmuştur. Çalışmamızın uygulama kısmında ise örneklem grubu üzerinde uygulanmış olan anket çalışmaları ile elde edilen verilerin analizi ile nitel sonuçsallığa dayalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup, bağlantısal model ve betimsel modelden yararlanılmıştır. Bağlantısal model ile iki ya da daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Verilere dayalı olarak frekans, Kolmogorow-Smirnov, Shapiro – Wilk, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis testleri ile korelasyon ve regresyon analizleri bulguları kapsamında öneri ve sonuç kısmı oluşturularak, çalışma sonlandırılmıştır..

3.2. Ana Külte ve Örneklem

Araştırmanın genel evreni, Gaziantep ilinde bulunan 1 kamu ve 1 Vakıf Üniversitesi'nde öğrenimine devam eden yaklaşık 54.000 öğrenciden oluşmaktadır. Ana evreni temsilen üniversite bünyesindeki farklı fakülte ve bölümlerde %98 güven aralığı ve %5 kabul edilebilir hata düzeyi hesaplamalarına göre 537 öğrenciye ulaşması hedeflenmiş olsa da güvenilirlik ve geçerlilik açısından tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen ve belirli zaman aralıklarında dağıtılan 700 adet anket formundan, 649 adet form geri toplanabilmiştir. Söz konusu formlardan eksik veri olduğu tespit edilen 24 form analize tabi tutulmamış olup, geri kalan 625 kişinin doldurduğu anket formu analize tabi tutulmuştur. Böylece %98 güven aralığı ve %4,63 kabul edilebilir hata düzeyine ulaşılmıştır.

3.3. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın hipotezi “Demografik değişkenlere göre Zenofobi ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur” şeklindedir.

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Katılımcıların Demografik özelliklerini tespit etmek için geliştirilmiş anket formunun yanında, zenofobi düzeylerini ölçmek için Bozdağ ve Kocaturk (2017) tarafından geliştirilen Zenofobi Ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu ölçek 18 maddeden ve 3 faktörden oluşmaktadır. Beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları .87 ve .86 olarak tespit edilmiştir. 11. ve 7. maddeler ters puanlamayı gerektirmekte, ölçekten en az 18, en çok 90 puan alınmakta, yüksek puan zenofobi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak; zenofobi düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur.

4. BULGU ve TARTIŞMALAR

Araştırmamızda kullanılmak üzere hazırlanmış olan anket formunda, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek adına “yaş, cinsiyet, nerede büyüdüleri, gelir durumları, nerede kaldıkları ve fakülteleri ile ilgili çoktan seçmeli soru önermelerine yer verilmiştir. Demografik bulgulara yönelik bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Demografik Özellik Bulguları (n:625)

Demografik Özellikler		N	%	Demografik Özellikler		N	%
Cinsiyet	Kadın	187	29,9	Gelir Durumu	Gelir giderden az	131	21,0
	Erkek	438	70,1		Gelir giderle dengeli	322	51,5
Yaş	18	96	15,4		Gelir giderden fazla	172	27,5
	19	76	12,2	Nerede Kalıyorsunuz?	Bekâr evi	28	4,5
	20	190	30,4		Ailemle	63	10,1
	21	98	15,7		Yurt	534	85,4
	22	87	13,9	Fakülteniz?	Tıp	25	4,0
	23	78	12,5		Besyo	43	6,9
Nerede Büyüdünüz?	Köy	54	8,6		Hukuk	172	27,5
	Kasaba	49	7,8		Fen Edebiyat	130	20,8
	İlçe	112	17,9		İİBF	173	27,7
	İl	158	25,3		Mühendislik	82	13,1
	Büyükşehir	252	40,3				

Katılımcıların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında %70,1’i erkek, %29,9’u kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımları incelendiğinde en yoğun yığılmanın 20 yaş grubunda (%30,4) olduğu ve en düşük yığılmanın ise 19 yaş grubunda (%12,2) olduğu belirlenmiştir. Eğitime ilişkin demografik özellikler dikkate alındığında, en yoğun yığılmanın %27,7 ile İİB Fakültesi’nde öğrenim görenler, en düşük yığılmanın ise %4,0 ile Tıp Fakültesi’nde öğrenim gören kişiler üzerinde olduğu, aylık gelir durumuna bakıldığında; %51,5’inin gelir giderle dengeli, 27,5’inin gelir giderden fazla, 21,0’inin ise gelirin giderden az olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40,3’ü büyükşehirde, %25,3’ü ilde, %17,9’u ilçede, %8,6’sı köyde ve %7,8’i kasabada büyümüşür. Katılımcıların %85,4’ü yurtlarda, %10,1’i ailesi ile ve %4,5’i bekar evinde kalmaktadır.

Önermelerin tanımsal istatistikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Önermelerin Tanımsal İstatistikleri

Sorular	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
S1	3.9680	1.10459
S2	4.2288	.82458
S3	3.5728	1.24095
S4	4.1632	.84481
S5	3.8080	1.14001
S6	3.9168	1.00294
S7	1.8656	.87953
S8	3.9424	1.00792

Tablo 2. Önermelerin Tanımsal İstatistikleri (Devamı)

Sorular	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
S9	3.9216	.93298
S10	4.0512	.93572
S11	1.9808	.93522
S12	3.9024	1.03701
S13	4.0368	.94746
S14	3.9904	.93365
S15	3.9056	1.00753
S16	4.2976	.80528
S17	3.9616	.94486
S18	3.9808	.94205

Araştırma çerçevesinde kullanılmış olan Zenofobi Ölçeği 3 faktörden oluşmaktadır. Zenofobi durumunu ölçmek amacı ile kullanılan ölçek 18 adet soru önermesinden meydana getirilmiştir. Söz konusu 18 soru önermesi ise kendi arasında nefret”, “korku” ve “aşağılama” faktörden oluşmaktadır. Ölçeklerin içinde yer alan soru önermelerinin yapısal geçerliliği ve faktör analizlerini tespit edebilmek için ve verilerin uygunluğunu belirleyebilmek adına istatistiki değerlendirme yapılmıştır. Soru gruplarının kendi içerisinde güvenilirliğini belirlemek adına Cronbach Alfa değerine bakılmıştır, normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak adına da Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerine başvurulmuştur. . Elde edilen faktör ve güvenilirlik bulguları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Ölçeğin Güvenirliği ile ilgili Sonuçlar

	Cronbach Alpha	Önerme Sayısı
Nefretle ilgili önermeler	,636	7
Korkuyla ilgili önermeler	,681	7
Aşağılamayla ilgili önermeler	,831	4

Tablo 4. Parametrik Testleri Sonuçları

SORU	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Anl.	İstatistik	df	Anl.
S1	,230	625	,000	,822	625	,000
S2	,262	625	,000	,794	625	,000
S3	,214	625	,000	,878	625	,000
S4	,238	625	,000	,811	625	,000
S5	,236	625	,000	,853	625	,000
S6	,216	625	,000	,855	625	,000
S7	,239	625	,000	,808	625	,000
S8	,241	625	,000	,844	625	,000
S9	,226	625	,000	,848	625	,000
S10	,246	625	,000	,820	625	,000
S11	,245	625	,000	,836	625	,000
S12	,225	625	,000	,852	625	,000
S13	,232	625	,000	,832	625	,000
S14	,223	625	,000	,845	625	,000
S15	,222	625	,000	,855	625	,000
S16	,266	625	,000	,749	625	,000
S17	,233	625	,000	,849	625	,000
S18	,233	625	,000	,846	625	,000

Veri kümesinin normal dağılım evreninden gelip gelmediğini sınyayıp, veri dağılımları ile normal dağılım evreni arasında fark olmadığı varsayımına dayandırılarak yapılan Shapiro-Wilk normallik testi ve gözlem sayısının 30’dan büyük olması durumunda kullanılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucu; sonuçların tümünün anlamlı olduğu ve parametrik olmadığı görülmüştür. Bu nedenle t-testi ve ANOVA gibi parametrik testler yerine Non-parametrik testler olan Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis ile devam edilmesi uygun görülmüştür. Aşağıda demografik özelliklere göre test sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonucu (n:625)

	Cinsiyetiniz	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
NEFRET	Kadın	187	340,17	63612,50	35871,500	132012,500	-2,468	,014*
	Erkek	438	301,40	132012,50				
KORKU	Kadın	187	306,21	57262,00	39684,000	57262,000	-,617	,537
	Erkek	438	315,90	138363,00				
AŞAĞILAMA	Kadın	187	303,08	56676,50	39098,500	56676,500	-,903	,367
	Erkek	438	317,23	138948,50				

Padır'ın (2019) yaptığı çalışmada erkeklerin Suriyeli mültecilere yönelik daha fazla zenofobik tutumlar sergiledikleri belirtilmişse de, Tablo 5 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre nefret boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ve kadınların erkeklere oranla daha fazla nefret duygusu taşıdıkları görülmektedir.

Tablo 6. Yaş Değişkenine Göre Bulgular

	Yaş	N	Mean Rank	X ²	df	2-tailed.
NEFRET	18	96	337,66	34,391	5	,000*
	19	76	271,61			
	20	190	335,62			
	21	98	244,28			
	22	87	249,06			
	23	78	332,06			
KORKU	18	96	286,92	5,995	5	,307
	19	76	308,06			
	20	190	293,44			
	21	98	332,19			
	22	87	303,16			
	23	78	270,38			
AŞAĞILAMA	18	96	290,02	4,967	5	,420
	19	76	313,03			
	20	190	305,43			
	21	98	286,84			
	22	87	280,74			
	23	78	336,58			

Tablo 6 incelendiğinde; ikiden çok grubun belirli bir özellik bakımından karşılaştırılmak istendiği durumlarda kullanılan Kruskal Wallis Testi sonuçları; yaş değişkenine göre nefret algısında anlamlı bir farklılık olduğunu ve yaşı 18 olanlarda 19-23 yaş aralığında olanlara göre nefret duygusunun daha yüksek olduğunu göstermektedir. Avrupa Konseyi Gençlik Değişim Programı'nda açıklandığı üzere, Avrupa'daki genç internet kullanıcılarının %16'sı, bir kişiye ya da bir gruba karşı nefret içerikli yorumlar yayınlamaktadırlar. Nefret söyleminin yöneldiği kişi ve gruplarda ise % 70 LGBT toplulukları, %60 Müslüman kökenli göçmen ve mülteciler ile kadınların olduğu dikkati çekmektedir (URL-1). Günümüzde ekonomik kriz ve işsizlik, büyük mülteci dalgası, köktenci eğilimler ve terörizmin yükselişi gibi sorunların belirsizlik ve hayal kırıklığı içerisinde olan gençlerin nefret söylemlerini arttırdığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 7. Fakülte Değişkenine Göre Bulgular (n:625)

	Fakülteniz	N	Mean Rank	X ²	df	2-tailed.
NEFRET	Tıp	25	314,54	4,703	5	,453
	Besyo	43	311,99			
	Hukuk	172	313,34			
	Fen Edebiyat	130	340,68			
	İİBF	173	298,40			
	Mühendislik	82	299,26			
KORKU	Tıp	25	158,84	47,301	5	,000*
	Besyo	43	223,76			
	Hukuk	172	328,05			
	Fen Edebiyat	130	279,02			
	İİBF	173	341,22			
	Mühendislik	82	369,58			
AŞAĞILAMA	Tıp	25	264,86	8,916	5	,112
	Besyo	43	254,09			
	Hukuk	172	308,34			
	Fen Edebiyat	130	321,78			
	İİBF	173	320,09			
	Mühendislik	82	339,45			

Tablo 7 incelendiğinde; ikiden çok grubun belirli bir özellik bakımından karşılaştırılmak istendiği durumlarda kullanılan Kruskal Wallis Testi sonuçları fakülte değişkenine göre incelendiğinde; korku boyutunda ,000 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu ve diğerler fakülte öğrencilerine göre Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin korku algısının daha yüksek olduğu, en düşük korku algısının ise Tıp fakültesi öğrencilerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Yetiştigi Yere Göre Bulgular (n:625)

	Yetiştirme Çağınız Ağırlıkla Nerede Geçti?	N	Mean Rank	X ²	df	2-tailed.
NEFRET	Köy	54	341,84	11,186	4	,025*
	Kasaba	49	320,83			
	İlçe	112	295,05			
	İl	158	280,30			
	Büyükşehir	252	333,78			
KORKU	Köy	54	306,47	19,684	4	,001*
	Kasaba	49	241,06			
	İlçe	112	304,13			
	İl	158	290,02			
	Büyükşehir	252	346,74			
AŞAĞILAMA	Köy	54	301,11	14,321	4	,006*
	Kasaba	49	255,43			
	İlçe	112	282,36			
	İl	158	313,33			
	Büyükşehir	252	340,15			

Tablo 8 incelendiğinde; yetiştigi çevre değişkenine göre korku, nefret ve aşağılama boyutlarının 3'ünde de anlamlı bir farklılıklar olduğu görülmektedir. Köyde yetişenler nefret, Büyükşehirde yetişenler korku ve aşağılama boyutunda ön plana çıkmaktadırlar. Korku ve aşağılama boyutu incelendiğinde en büyük oranın Büyükşehir, en az oranın ise Kasaba olması, göç alma ve yaşanan sorunlar açısından doğrusal olduğuna işaret eder. Mülteciler Derneği verilerine göre en çok Suriyeli barındıran şehir 548 bin 125 kişi ile İstanbul'dur (URL-2)

Tablo 9. Ekonomik Durum İle İlgili Bulgular (n:625)

	Ekonomik durumunuz	N	Mean Rank	X ²	df	2-tailed.
NEFRET	Gelir giderden az	131	333,11	16,491	2	,000*
	Gelir giderle dengeli	322	285,21			
	Gelir giderden fazla	172	349,71			
KORKU	Gelir giderden az	131	316,14	,392	2	,822
	Gelir giderle dengeli	322	308,71			
	Gelir giderden fazla	172	318,63			
AŞAĞILAMA	Gelir giderden az	131	279,44	11,929	2	,003*
	Gelir giderle dengeli	322	307,29			
	Gelir giderden fazla	172	349,24			

Tablo 9 incelendiğinde ekonomik durum değişkenine göre nefret ve aşağılama boyutlarında anlamlı bir farklılıklar olduğu görülmektedir. Padır'ın (2019) yaptığı çalışma bulgularına göre düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin Suriyeli mültecilere yönelik daha fazla xenofobik tutumlar sergiledikleri belirtilmiş olsa da nefret ve aşağılama boyutlarında geliri giderden fazla olanlar bu çalışmada ön plana çıkmaktadırlar. Bu durum da bize ekonomik durumun xenofobi alt boyutları ile ilişkisini gösterme açısından ışık tutacak niteliktedir. Tes-İş Sendikası Mayıs 2019'da yayınladığı işsizlik oranlarına göre; 2019 yılı Mayıs döneminde Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 21 bin kişi artarak 4 milyon 157 bin kişi olmuş, işsizlik oranı ise 3,1 puanlık artış ile %12,8 seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 3,4 puanlık artış ile %15,0 olarak tahmin edilmiş, genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 5,5 puanlık artış ile %23,3 olurken, 15-64 yaş grubunda bu oran 3,2 puanlık artış ile %13,1 olarak gerçekleşmiştir. (URL-5) İşsizlik oranındaki yükselmenin de ekonomik nedenlere bağlı nefret ve aşağılama olgusunu tetiklediği söylenebilir.

Tablo 10. Barınma Durum Bulguları (n:625)

	Nerede kalıyorsunuz	N	Mean Rank	X ²	df	2-tailed.
NEFRET	Bekar evi	28	309,32	,059	2	,971
	Ailemle	63	308,56			
	Yurt	534	313,72			
	Toplam	625				
KORKU	Bekar evi	28	210,63	34,483	2	,000*
	Ailemle	63	210,88			
	Yurt	534	330,42			
	Toplam	625				
AŞAĞILAMA	Bekar evi	28	283,68	1,041	2	,594
	Ailemle	63	303,51			
	Yurt	534	315,66			
	Toplam	625				

Tablo 10 incelendiğinde ise barınma durum değişkenine göre korku boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yurtta kalanlar korku boyutunda ön plana çıkmaktadırlar. Ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin bekar evlerini, ekonomik durumu daha düşük olanların ise genelde yurtlarda barınmayı tercih ettikleri göz önüne alındığında, gelecekte işe atılacak gençlerin ekonomik kriz ve mülteci sorunlarından dolayı ortaya çıktığı düşünülen iş bulamama kaygısının korkuya dönüştüğü söylenebilir.

Aralarında ilişki bulunan çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setine ait temel faktörlerin yani ilişkinin yapısının ortaya çıkarılarak veri setinde yer alan kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmak için yapılan faktör analizlerinde kullandığımız KMO ve Barlett Test sonuçlarına baktığımızda örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olduğu görülmektedir. Sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Faktör Analizi KMO ve Bartlett's Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,921
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. X ²	5287,617
	df	153
	Sig.	,000*

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy değeri, değişkenler tarafından oluşturulan ortak varyans miktarını bildirmektedir. Bu değer 1,00'a yakın olması datanın faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett's Test of Sphericity değeri ve onun anlamlılığı ise değişkenlerin birbirleri ile korelasyon gösterip göstermediklerini sınar. Bu değer de anlamlılık düzeyi sig.=,000* olduğu için faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Açıklanan Toplam Varyans

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	7,346	40,809	40,809	7,346	40,809	40,809	4,022	22,345	22,345
2	1,800	9,999	50,808	1,800	9,999	50,808	3,640	20,220	42,565
3	1,430	7,943	58,750	1,430	7,943	58,750	2,913	16,185	58,750
4	,801	4,449	63,200						
5	,736	4,088	67,288						
6	,673	3,740	71,027						
7	,645	3,583	74,610						
8	,590	3,279	77,889						
9	,576	3,199	81,088						
10	,531	2,950	84,038						
11	,477	2,651	86,689						
12	,461	2,559	89,248						
13	,431	2,397	91,644						
14	,370	2,053	93,697						
15	,347	1,927	95,624						
16	,290	1,612	97,236						
17	,257	1,426	98,662						
18	,241	1,338	100,000						

Tablo 11, maddelerin içindeki faktöriyel varyansları, yani her bir maddenin içinde, analiz sonucunda ortaya çıkan faktörlerin varyanslarından ne kadarının bulunduğunu gösterir. Principal components için initial her zaman 1,0'dir. Extraction bölümünde büyük olan değerler maddenin içinde, ölçeğin içindeki maddelerin oluşturduğu ortak varyansının büyük kısmının bulunduğunu gösterir. Tablo 11'de görüldüğü üzere özdeğeri 1'in üzerinde olan 3 bileşen saptanmıştır. 1. bileşen bu ölçekle ölçülmeye çalışılan özelliğin %40,809'unu açıklarken sırasıyla 2. bileşen %9,999'unu, 3. Bileşen ise %7,943'ünü

açıklamaktadır. Toplamda bu ölçek, ölçülmeye çalışılan özelliğin %58,750'sini açıklayabilmektedir. Çoğu kaynak bu kümülatif varyansın %50'nin altına düşmemesi gerektiğini söylediğinden %58,750 kabul edilebilir düzeydedir.

Tablo 12. Döndürülmüş Bileşen Matrixi

	Component		
	Korku	Nefret	Aşağılama
S10	,833		
S1	,791		
S9	,719		
S4	,664		
S16	,642		
S7	-,623		
S2	,616		
S5		,730	
S12		,717	
S8		,692	
S6		,655	
S3		,636	
S14		,586	
S11		-,564	
S18			,838
S17			,824
S13			,748
S15			,584

Tablo 12'de 18 maddeden oluşan değişkenler ve 3 faktör görülmektedir. Tablo incelendiğinde faktör yük değerlerinin, geçerli kabul edilen 0,40 ve üzeri olduğu, binişik veya bulaşık maddelerin olmadığı görülmektedir.

Tablo 13. Değişkenler arası ilişkiler

		NEFRET	KORKU	
Spearman's rho	NEFRET	Correlation Coefficient		
		Sig. (2-tailed)		
		N		
	KORKU	Correlation Coefficient	,404**	
		Sig. (2-tailed)	,000*	
		N	625	
AŞAĞILAMA	Correlation Coefficient	,473**	,493**	
	Sig. (2-tailed)	,000*	,000*	
	N	625	625	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 13 incelendiğinde; Nefret boyutuyla korku boyutu arasında 0.404 kuvvetinde ve $p < 0.01$ düzeyinde, Nefret boyutu ile Aşağılama boyutu arasında ,473 ve $p < 0.01$ düzeyinde, Aşağılama boyutu ile korku boyutu arasında ,493 $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Demografik Özellik açısından katılımcıların %70,1'i erkek, %29,9'u kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımları incelendiğinde en yoğun yığılmanın 20 yaş grubunda (%30,4) olduğu ve en düşük yığılmanın ise 23 yaş grubunda (%8,3) olduğu belirlenmiştir. Eğitime ilişkin demografik özellikler dikkate alındığında, en yoğun yığılmanın %27,7 ile İİB Fakültesinde öğrenim görenler, en düşük yığılmanın ise %4,0 ile Tıp Fakültesinde öğrenim gören kişiler üzerinde olduğu, aylık gelir durumuna bakıldığında; %51,5'inin gelirinin giderle dengeli, 27,5'inin geliri giderden fazla, 21,0'inin ise gelirin giderden az olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40,3'ü büyükşehirde, %25,3'ü ilde, %17,9'u ilçede, % 8,6'sı köyde ve %7,8'i kasabada büyümüştür. Katılımcıların %85,4'ü yurt, %10,1'i ailesi ile ve %4,5'i bekar evinde kalmaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre nefret boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmekte ve kadınların erkeklere oranla daha fazla nefret duyduğu görülmektedir.

Yaş değişkenine göre nefret algısında anlamlı bir farklılık olduğu görülmekte ve yaşı 18 olanların diğerlerine göre nefret duygusu daha yüksektir.

Fakülte değişkenine göre korku boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin diğerlerine göre korku algısının daha yüksek olduğu görülmektedir..

Yetiştigi yer değişkenine göre korku, nefret ve aşağılama boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Köyde yetişenler nefret boyutunda, Büyükşehirde yetişenler ise korku ve aşağılama boyutunda ön plana çıkmaktadırlar.

Ekonomik durum değişkenine göre nefret ve aşağılama boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Geliri giderden fazla olanlar nefret ve aşağılama boyutunda ön plana çıkmaktadırlar.

Barınma durumu değişkenine göre korku boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yurttan kalanlar korku boyutunda ön plana çıkmaktadırlar.

Nefret boyutuyla korku boyutu arasında 0.404 kuvvetinde ve $p<0.01$ düzeyinde, nefret boyutu ile aşağılama boyutu arasında ,473 ve $p<0.01$ düzeyinde, aşağılama boyutu ile korku boyutu arasında ise ,493 $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır

Tüm bunlar değerlendirildiğinde küresel kriz ile ortaya çıkan istihdam, işsizlik ve diğer sorunları ile mülteci sorunları birleşince ortaya nefret, ötekileştirme, aşağılama, korku boyutları beraberinde zenofobi kavramını etkilemektedir. Tüm bu olumsuz durum ve olguların ortadan kaldırılabilmesi için karşılıklı etkileşim, iletişim ve özellikle empati kurulması gerekliliği ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDENİZ, E. (2014). *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*. Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- ALKAN, A., ERDEM, R. & ÇELİK, R. (2016). Sağlık Alanındaki Ayrımcı Tutum ve Davranışlar: Kavramsal Bir İnceleme. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(3),365-390.
- ALTINOK, S., ÇELİK, F. & AKTÜRK, O. (2011). 2008 Küresel Ekonomi Krizinin Türkiye Ekonomisine İletim Kanalları ve İmalat Sanayine Etkileri. *Küresel Ekonomik Kriz ve Finansal Kriz Türkiye Ekseninde Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Ed.) Çetinkaya M., Ankara, Nobel Yayıncılık,187-215.
- ALTUNTEPE, N. (2009). 2008 Küresel Krizinin Ülkelerin İstihdam Yapısı Üzerine Etkilerinin Dinamik Bir Analizi. *SDÜ Vizyoner Dergisi*, 1(1),129-145.
- ARONSON, E. & WILSON, T. D. (1997). *Social Psychology*. London: Addison Wesley Longman Inc.
- BAŞAK, C. (2011). *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İç İşleri Bakanlığı, Yayın No:686, Ankara.
- BERRY, J. W. (2006). *Stress perspectives on acculturation*. The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. Cambridge: Cambridge University Press.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI, [UNDP] (2008). İnsani Gelişme Raporu, Türkiye’de Gençlik, s.148, Desen Ofset A.Ş., Ankara.
- ÇOBAN, B. (2018). Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 1(56),193-216.
- DENİZ, A.Ç., EKİNCİ, Y. & HÜLÜR, B. A. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Bahar(27),17-40.
- DİNÇER, O. B., FEDERİCİ, V., FERRİS, E., KARACA, S., KİRİŞCİ, K. & ÖZMENEK ÇARMIKLI, E. (2013). *Suriyeli Mülteciler ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara.
- DOĞAN, B. & KARAKUYU, M. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Ocak,33,302-333.

- EĞİLMEZ, M. & KUMCU, E. (2001). *Krizleri Nasıl Çıkardık*, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- EKİN, N. (2000). *Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları*. İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2000-33, İstanbul.
- ERCAN, F. (1995). *Tarihsel ve Toplumsal Bir Süreç Olarak Kapitalizm ve Esneklik*, 95-96 Petrol İş Yıllığı, İstanbul.
- ERDAYI, U. (2009). Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum*, 3(22),133-161.
- ERDOĞAN, M. M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler- Toplumsal Kabul ve Uyum*, (Editör: Cem Tüzün), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, M. M. (2017) *Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi*. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, s.6-130.
- GEDİZ APA, B. & YALÇINKAYA, M. (2000). Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri. Yönetim ve Ekonomi: *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1),161-184.
- GEZEN, A. (2010) *Alman Siyasi Tarihinde “Kronik” Irkçılık: Geçmişten Günümüze “Öteki” Oluşumları ve Siyasal Yaşama Yansımalar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2017), 2016 *Türkiye Göç Raporu*, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 40, Nisan 2017, Ankara.
- GÖKBAYRAK, Ş. & ERDOĞDU, S. (2010) Irregular Migration and Trade Union Responses: The Case of Turkey. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 12(2), 92-114.
- GÖRENDAĞ, V. (2015). Suriye’deki İnsanlık Krizi ve Mülteci Politikalarının Çöküşü. *Güncel Hukuk Dergisi*, Ekim, 18-21.
- GÜNEY, A. (2010). Türkiye’de Geliştirilmiş İşsizlik Oranları. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(24),239-252.
- HABERMAS, J. (2002). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti* (Çev: Medeni BEYARTAŞ) Bakış Yayınları, İstanbul.
- HORTAÇSU, N. (2007). *Ben, siz, biz, hepimiz: Toplumsal Kimlik ve Gruplar arası ilişkiler*. İmge Kitabevi, Ankara.
- İNCEOĞLU, Y. & ÇOBAN, S. (2014). *Ötekiler ve Medya*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KARACA, S. (2015). Misafirlikten Entegrasyona Suriyeli Mülteci Akını ve Türkiye, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.
- KAYPAK, Ş. ve BİMAY, M. (2016) Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- NARİN, M. & MARŞAP, A. (2010). *Küresel Kriz Sonrası Türk Cumhuriyetleri Ekonomileri ve Türkiye ile Ticari İlişkileri*. Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 4-5 Kasım 2010.
- NURDOĞAN, A., DUR, A. & ÖZTÜRK, M. (2017). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat*, 2(4),217-238.
- ÖZDEMİR, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 115-136.
- ÖZDEMİR, S., ERSÖZ, H. Y. & SARIOĞLU, İ. (2006). *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi*. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 45, Vimek Ajans, İstanbul.
- ÖZPINAR, E., ÇİLİNGİR SATIR Y. & TAŞÖZ DÜŞÜNDERE, A. (2016). Türkiye’deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, Nisan 2016, 1-8.

- ÖZSAĞIR, A. (2012). Küresel İşsizlik Krizi ve İşsizlikle Mücadele Politikaları. *Journal of Social Policy Conferences*, 281-312.
- PADIR, M. A. (2019). *Suriyeli Mülteciler Bağlamında Zenofobinin İncelenmesi: Algılanan Tehditler ve Sosyal Temasın Rolü*. ODTÜ, Doktora Tezi, Ankara.
- RATTANSI, A. & WESTWOOD, S. (1997). *Batı Cephesinde Irkçılık, Modernite ve Kimlik*, (Çev. Sevdâ Akyüz). Sarmal Yayıncılık, İstanbul.
- REYNERI, E. (1998). The Role of the Underground Economy in Irregular Migration to Italy: Cause or Effect. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 24(2),313-331.
- SANDAL, E. K., HANÇERKIRAN, M & TIRAŞ, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2):461-483
- SAPANCALI, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2),115-140.
- SARAÇOĞLU, C. & BELANGER, D. (2018). Mekan Yer ve Şehir: Türkiye'de Suriyeli Karşıtlığının Kentteki Görünümleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 16(62),46-73.
- ŞAHANKAYA ADAR, A. (2018). Türkiye'de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü? *Çalışma ve Toplum*, 56(1),13-36.
- TUNA, E. (1997). Yeniden Yapılanma ve Sendikal Politikalar. *İktisat Dergisi*, 370-371.
- TUNÇ, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2),29-63.
- ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ, [ILO] (2016). Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Genel Değerlendirme.
- ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ [IOM], (2004), Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Hukuku, (Edit: Richard Perruchoud, Jillyanne Redpath) No:31.
- UZUN, E. M. ve BÜTÜN, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- VORSTER, J. M. (2002). Racism, Xenophobia and Human Rights. *The Ecumenical Review*,54(3), 296-312.
- YANIK, A. (2017). Sosyal Medyada Yükselen Nefret Söyleminin Temelleri. *Global Media Journal TR Edition, Güz*, 8(15),364-383.
- YILDIRIM, S. (2010). 2008 Yılı Küresel Ekonomi Krizinin Dünya ve Türkiye Ekonomisine Etkileri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(18): 47-55.
- YILMAZ, A. S. & ÇETİN, B.N. (2007). Küreselleşmenin İşsizlik Üzerine Etkileri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3(1),15-27
- YILMAZ ESER, B. & TERZİ, H. (2008). Türkiye'de işsizlik sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ocak-Haziran, 30,229-250.
- YILMAZ, F. (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. Usak Yayınları, Ankara.
- YONCA, V. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu.
- YÜCEOL, H. M. (2005), Küreselleşme, Yoksulluk Ve Emek Piyasası Politikaları, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2),493-512
- WATCHER, M. L. (1980), The Dimension and Complexities of the Youth Unemployment Problem. *Youth Employment and Public Policy*, Englewood Cliffs N,d: Prentice Hall, American Assembly, Columbia University, 33–63.

URL-1: <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign> Erişim Tarihi: 10.08.2019

URL-2: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 07.09.2019

URL-3: <https://www.goc.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.08.2019

URL-4: <https://www.afad.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.08.2019

URL-5: <http://www.tes-is.org.tr/> Erişim Tarihi: 10.08.2019